

Colofon

Met de gemeente Alkmaar werkt de vereniging voor veldbiologie KNNV afdeling Regio Alkmaar en de natuur en milieuorganisaties van Alkmaar verenigd in de stichting ANIMO aan een aantal natuurwandelingen door Alkmaar. Wij zijn benieuwd naar uw reacties.

Bronnen

Dijk en Duin 2005 nr 1.: De Alkmaarse stinzenflora, Overzicht monumentale bomen van Alkmaar (Cees Bas 2009)
Info monumentale iep: Bomenstichting
Wandeling stinzenflora van Alkmaar, Heukel's interactieve flora, ETI 1999
"Bomen van de gematigde streken"
(Phillips/Burgers uitg. Spectrum 1978 2e druk)
Website KNNV: www.knnv.nl/alkmaar
Naamlijst van houtige gewassen
International Standard ENA 2010 - 2015

Foto's en illustraties

KNNV/Animo, Rutger Polder, Coen de Rijk en Cees Bas

Informatie

Stichting Animo
p.a. Wilhelminalaan 15, 1815 JD Alkmaar
Telefoon : 06-48433264
Email : Animo@stichtinganimo.nl

Vormgeving

Grafisch Service Centrum gemeente Alkmaar

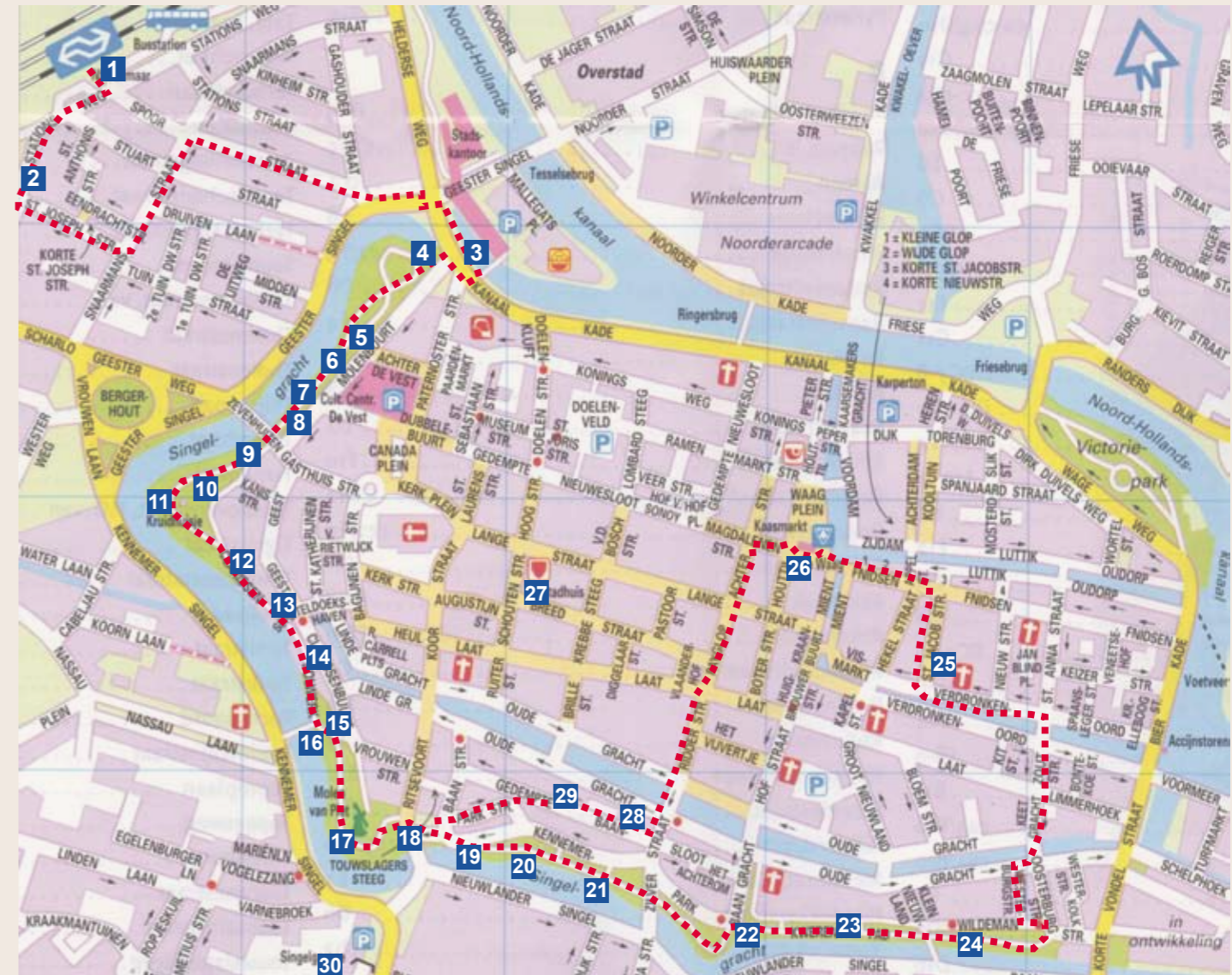

BOMENRAND EN WATERKANT

Een natuurwandeling door
het centrum van Alkmaar

Max. hoogte	Bloei-vrucht	Plaats op de route	herkomst
30 m	5-9	station	cultuur
	5-8	sigarenfabriek	Afrika
	4-5	Singelkade, Bathbrug	Europa
20m	7-9	begin Bolwerk	Zuid VS
33 m	7	begin Bolwerk	Oost VS
30 m	5	Clarissenbuurt	cultuur
35 m	3	Clarissenbuurt	Europa
30 m	4-8	Clarissenbuurt	Kaukasus
25 m	9	Clarissenbuurt	Europa, Ned.
6 m	4-5	Clarissenbuurt	cultuur
	8	Geest	China
150-60m	5	Geest	Kaukasus, Zwarte zee
30 m	6	Geest	Oost en zuid-Europa
9 m	4	bij kruithuis	Europa, Ned.
35 m	3-11	bij kruithuis	Europa
30 m	4-8	bij kruithuis	Kaukasus
30 m	5-9	bij kruithuis	Griekenland-Albanie
8 m	5-9	Lamoraalsluis	cultuur
<24 m	7	Lamoraalsluis	cultuur, Europa
5 m	4	Clarissenbuurt	Amerika
30 m	4	Clarissenbuurt	Zuid-Oost-Europa
20 m	4	Clarissenbuurt	Europa, Ned.
12 m	4-5	Nassaubrug/Kneppelbrug	Zuid-Europa
30 m	4-5	Nassaubrug/Kneppelbrug	West en Midden Europa Klein Azie Zuid-Oost-Europa
30 m	7	Bolwerk	China
30 m	6	hoek Ritsevoort en Kennemerpark	China
30 m	4-10	begin Kennemerpark	Europa, cultuur
20 m	4	begin Kennemerpark	Europa
30 m	9-10	Kennemerpark	China
30 m	4	Kennemerpark	Canada
25 m	3	Baansluis	cultuur
25 m	5-6	Baansluis	Oost en Midden VS
9 m	5	Kwerenpad	Europa, Ned.
35 m	4	Kwerenpad	cultuur
12-18 m	4-5	Wildemansstraat	Europa, Ned.
30 m	6,9	pastorietuin	Europa
30 m	4,9-10	pastorietuin	Europa, cultuur
6 m	4-5	VVV	Kaukasus
30 m	4-10	Breedstraat	Europa
35 m		Baansloot	Marokko, Algerije
35 m	4-10	Baansloot	China
30 m	4-10	Harddraverslaan	Europa, Ned.

BOMENRAND EN WATERKANT

Een natuurwandeling door het centrum van Alkmaar

De route is een rondwandeling van ongeveer 2 à 3 uur. In deze wandeling staan we stil bij enkele markante punten in Alkmaar waar de stedelijke natuur zich toont aan ieder die er oog voor heeft. De route loopt bijna geheel in het groen langs de binnenstad van Alkmaar. Op de route staat naast bijzondere stinzenflora (zie wandeling stinzenflora 2007) een aantal bomen. We noemen de meest opmerkelijke.

De beste tijd om deze route te lopen is van april tot en met oktober.

Leuke weetjes (Bomenstichting):

- *Prof. Houtzagers (what's in a name) stond aan de wieg van de Boomplantdag.*
- *Bomen en struiken kunnen 70 % van alle stof uit de lucht filteren.*
- *Per jaar kan een grote boom 45 vuilniszakken stof opvangen.*
- *Een volwassen boom levert per dag de zuurstof voor 7 personen.*

Voor de 'GPS-wandelaars' zijn coördinaten in de routebeschrijving opgenomen.

BOMENRAND EN WATERKANT

Een natuurwandeling door het centrum van alkmaar

Vanaf de voorkant van het station Alkmaar loopt u langs de Ako-boekwinkel waar al heel markant een plataan (*Platanus x hispanica*) door het speciaal geconstrueerde dak heen groeit. Kijkend naar rechts kunt u van mei tot half augustus de activiteiten van een van de grootste (20-30 paar) gierzwaluwkolonies van Alkmaar bekijken. Sinds jaren is deze kolonie gevestigd onder het zgn.

“mansardedak” van de voormalige sigarenfabriek “Grafdijk & Mooy“. Overigens is de Stationsbuurt het bolwerk van de Alkmaarse gierzwaluwen.

U kunt hier oversteken, een klein stukje naar rechts en dan links de St. Josephstraat in. Een leuke oud straatje met veel geveltuinen. Stokrozen, klimhortensia en lavendel voeren de boventoon. Aan het eind naar links, en bij de Spoorstraat weer naar rechts. Op de hoek hiervan groeien vaak muurleeuwenbekjes (*Linaria muralis*) en klein glaskruid (*Parietaria judaica*). U wandelt vervolgens tot de singel.

De kruising bij het stoplicht oversteken(2x) en de kade over de reling afkijken. Vooral voorbij de fietsbrug net na het schipvormige stadskantoor groeien wel 8 soorten varens: eik- en mannetjesvaren zijn de meest

Varens kanaalvak

voorkomende soorten, zwartsteel en steenbreekvaren zijn echter moeilijker te ontdekken.

Tegenover de fietsbrug steekt u bij het zebrapad weer terug de weg over naar het groene Bolwerk. De stadswallen met

bolwerken van Alkmaar, aangelegd in 1565, bleven grotendeels gespaard en werden door de (tuin)architect Louis Paul Zocher in 1870 omgevormd tot stadspantsoen in landschapsstijl. Tussen 2010 en 2012 wordt het groen in delen gerenoveerd.

Bloei *Catalpa*

Bovenop, rondom een *Catalpa bignonioides*, een boom uit de zuidelijke VS, die in juli met grote witte bloemen bloeit, staat een grote groep van vooral eiken, iepen en lindebomen, vaak

mooi begroeid met klimop. Hierdoor nestelen midden in de stad, mezen, zwartkoppen, holenduiven en boomkruipers. Wat lager staat nog een koningslinde (*Tilia x europaea Pallida*) binnen een hekje. Ooit geplant toen koningin Beatrix werd gekroond. Een beetje verborgen langs de binnenmuur tussen schijnacacia (*Robinia pseudoacacia*) en een paar meelbessen (*Sorbus aria*), staat nog een hele bijzondere Amerikaanse boomsoort, de doodsbeenderenboom (*Gymnocladus dioicus*). Deze heeft prachtige reusachtige verdeelde bladeren. De vruchten van deze boom worden wel gebruikt tegen zware hoofdpijn.

Monumentale iep

Achter de Kunsttuin (Munnikenbolwerk) staat een plataan (*Platanus x hispanica*) met een omtrek van 310 cm. De boom is op ± 6 mtr. hoogte vertakt in 5 zware takken. Vlak daarnaast staat een

grote iep met een eksternest, en iets verder staat de dikste Hollandse iep van Nederland. (*Ulmus x hollandica*) met een stamomtrek van 495 cm (2009) en een hoogte van 25 m. (coörd. 111.405-516.499)

De boom is geplant in 1870. De status is monumentaal. In 2010 is op een stomp een iepenzwam ontdekt.

Let op: Misschien ziet u in sommige iepen wel varens zitten zoals in Amsterdam. http://www.varenvereniging.nl/weblog_pdf/Epifyt_in_Amsterdamse_iep_2010.pdf

Deze iep stelt de iepenspecialisten voor een raadsel. Er staan twee onbekende Hollandse iepen, die jaarlijks worden ingeënt tegen iepenziekte. Het is niet de cultivar 'Belgica', die in die tijd gewoonlijk werd aangeplant.

Niet alle cultivars werden vroeger van een naam voorzien.

Hij valt op door zijn enorm brede kroon van 29 m doorsnede en de grote bladeren. Ze zijn dendrologisch en genetisch van grote waarde, als vertegenwoordiger van een onbekende maar aantrekkelijk gevormde cultivar. Door van deze bomen nieuwe stekken te nemen en elders in Alkmaar uit te planten, zou het voortbestaan beter verzekerd zijn. De stekken zijn in 2009 gemaakt.

Pterocarya fraxinifolia (bij routenr. 22)

Rechts staat een grote Vleugelnoot (*Pterocarya fraxinifolia*) vlak voor het contrasterende Turkse eethuisje staat links een wilde appelzaailing en rechts een mooie venijnboom (*Taxus baccata*).

Tetradium daniellii

Wanneer u de weg oversteekt, ziet u rechts in het grasveld een kleine boom die in augustus prachtig staat te bloeien. Het is een *Tetradium daniellii* uit de wijnruitfamilie en afkomstig uit China.

Als we, links aanhoudend, het hoogste punt bij het kruithuis (+14 m. NAP) [Coörd. 111.308-516.453](#) en de ijskelder naderen, passeren we een afwisselende rij Nordmannsparren (*Abies nordmanniana*) en Oostenrijkse dennen (*Pinus nigra ssp. nigra*). Dit deel van het Bolwerk heeft aan de stadskant een gevarieerde ondergroei van o.a. sneeuwbes, kamperfoelie, zuurbes en sleedoorn. Een plek met een rijke vogelpopulatie. Zwartkop, winterkoning en grote bonte specht zijn vaak te zien, maar veel vaker te

horen. Dit hoogste punt wordt versterkt door de grote groep iepen (*Ulmus x hollandica*), mooi vertakte veldesdoorns (*Acer campestre*) en een grote gespleten Kaukasische vleugelnoot (*Pterocarya fraxinifolia*) die met bijna onzichtbare grote bouten bij elkaar wordt gehouden. Langs het water hangen een paar mooie paardenkastanjes (*Aesculus hippocastanum*) over (zie foto omslag). Een grotere driestammige *Tetradium daniellii* staat links een beetje verborgen. Vlak voor de sluis staat een jonge goudiep (*Ulmus x hollandica Wredei*).

Tilia tomentosa Pendula

Langs de Scheteldoekshaven bij de Lamoraalsluis ter hoogte van nr. 54 staat links een treurlinde (*Tilia tomentosa Pendula*) met een omtrek van 260 cm. Hiertegenover rechts voor de sluis een zgn. monumentale of Southamton iep (*Ulmus minor Sarniensis*) Deze iep is zeer gevoelig voor de iepziekte.

Coörd. 111.298-516.250 Een beetje verstopt staat iets verder

Bloei *Acer platanoides*

links een Hongaarse eik (*Quercus frainetto*), herkenbaar aan de grote langwerpige gelobde bladeren. Onregelmatig staan langs dit deel van de route Noorse esdoorns (*Acer platanoides*). Deze bloeien in april met mooie gele bloemtrossen voordat het blad er aan komt.

Bloei *Cercis siliquastrum*

Vlak bij de kneppelbrug stond links altijd in een bed maagdenpalm (*Vinca minor*) een vrij grote judasboom (*Cercis siliquastrum*). De bijzondere bloei op de stam (dit noemt men cauliflorie) is uniek voor een Europese soort. Nog tijdens de bloei, eind april, komen de mooie

hartvormige bladeren te voorschijn. Helaas is deze boom overleden. In 2013 zijn twee nieuwe judasbomen geplant.

Aan de overzijde van de kneppelbrug staan nog aparte populieren (*Populus alba Raket*) met hun raketvormige groeiwijze. Ook begint hier een indrukwekkende kastanjelaan naar het monumentale Nassauplein met daarop leuke boomsoorten zoals de Turkse boomhazelaar (*Corylus colurna*).

Langs de hele route staan enorme Hollandse lindebomen (*Tilia x europaea*). De grootste met een omtrek van 410 cm staat bij de Molen van Piet, [Coörd. 111.311-516.003](#) maar ook bij het hoogste punt, de ijskelder en de kneppelbrug. Ze zijn goed herkenbaar door de ondoordringbare opslag

rond de voet van de stam. Een mooie plek voor nesten van roodborst, heggenmus en winterkoning.

Tilia stamvoet

Vorbij de molen de helling af en aan de overkant van het Ritsevoort komen we bij het Kennemerpark. Voor

nr. 36 staat een hemelboom (*Ailanthus altissima*) met een omtrek van 280 cm.

Deze uit China afkomstige boom begint zich steeds beter thuis te voelen in Europa. In Nederland zijn al verschillende zaailingen gevonden en de opslag van de boom kan op meer dan 10 meter afstand omhoog komen.

*Het stuk vanaf de brug aan het begin van het Kennemerpark is een van de mooiste plekken van knikkende vogelmelk (*Ornithogalum nutans*), Tot aan de Zilverstraat staan er vele duizenden in het voorjaar. Ook in particuliere tuinen, zoals Huize Sophia, groeit ze samen met de nog meer bijzondere holwortel (*Corydalis cava*). Alleen te zien tot koninginnedag !!*

De toegang van het Kennemerpark wordt o.a. met een grote rode beuk (*Fagus sylvatica Atropunicea*) aangegeven. Langs het water staat hier en daar een grote treurwilg (*Salix x sepucralis Chrysocoma*). Halverwege dit traject links

Ginkgo biloba

staan ook levende fossielen, namelijk drie ginkgo's (*Ginkgo biloba*), twee daarvan zijn vrouwtjes.

Coörd. 111.514-515.927

Ze zijn geplant in een driehoek, en zijn een geschenk van de Alkmaarse vrijmetselaarsloge(s). Denk aan driehoek, passer en andere daar in zwang zijnde symbolen! Vandaar dat er ook verharding is aangebracht tussen de drie bomen.

De Ginkgo biloba of Japanse notenboom behoort tot een groep planten die 20 miljoen jaar geleden veel talrijker waren. Deze groep is uitgestorven, op één na dus. Bijna was deze unieke soort ook uitgestorven. Ergens in Oost China komt deze boom nog in het wild voor, maar veel belangrijker is, dat de bomen in tempeltuinen in China en Japan werden aangeplant en een heilige status hebben. Dat was hun redding. In Japan werd de boom voor het eerst in 1712 door Europese ogen aanschouwd en vervolgens geplant in Europese botanische tuinen, bijvoorbeeld in Harderwijk.

Elke boom heeft of mannelijke of vrouwelijk bloeiwijzen. Het duurt een 10-tal jaren voordat er zaden worden gevormd, en zeker niet ieder jaar. In oktober verschijnen de vruchtjes (eigenlijk zijn het zaden). Ze lijken op kleine abrikoosjes, zijn glibberig en stinken naar hondenpoep/ranzige boter. Japanners beschouwen deze zaden, zowel vers als het gedroogde nootje, als delicatessen. De ginkgo verliest zijn bladeren: de vruchten blijven er vaak tot de vorst nog aanzitten.

De ginkgo is een goede stadsboom, hij weerstaat zout, droogte, vorst en luchtvervuiling. Nadeel zijn misschien de zaden. Met technieken zoals DNA en enten kunnen nu ook alleen mannelijke bomen worden geplant. Van het blad worden extracten gemaakt die een bloedvatverwijdende werking hebben.

Ulmus minor Variegata

Vlak voor de Zilverstraat komt u langs meer bijzondere bomen waarvan we alleen een Canadese populier (*Populus x canadensis*) met een omtrek van 480cm noemen.

Op het Kwerenbolwerk, vlak na de brug, staat een groep zilveriepen. Dit is *Ulmus minor Variegata*, de omtrek hiervan is 190-280cm.

Het zijn de grootste zilveriepen in Noord-Holland. Hiertussen staan schijnacacia's (*Robinia pseudoacacia*).

Coörd. 111.684-515.785

Carpinus betulus Fastigiata

Op de hoogte van de Baansluis staan nog drie mooi gevormde haagbeuken (*Carpinus betulus Fastigiata*). In 2010 is hier een mooie groep *Aesculus parviflora* onder geplant.

Deze struikvormende kastanjes bloeien in juli.

Links van het pad staat een paardenkastanje (*Aesculus hippocastanum*) met een stamdoorsnede van 120 cm. De boom is niet helemaal vrij van de beruchte bloedingsziekte. Deze ontstaat door aantasting van een bacterie uit de groep van *Pseudomonas syringae*.

Op de website van de stichting Aesculaap:

<http://www.kastanjeziekte.wur.nl/index.htm> kunt u alle informatie vinden over deze nieuwe bomenziekte.

Drie Canadese populieren

Even verder staan drie Canadese populieren met een stamomtrek van 380 tot 420 cm. Deze populieren staan dicht op elkaar en ze zijn daardoor samen als één boom opgegroeid.

Tegenover het zgn.

Wildemanshofje staat een grote ruwe berk (*Betula pendula*) uit 1960. Wit is op de stam niet meer te vinden.

Of u keert hier terug en loopt de route nogmaals (we hebben lang niet alle bomen genoemd) of we gaan linksaf de Oosterburgstraat in.

Bij de gracht even rechts en dan links de brug over de Keetgracht, de Zoutstraat in tot aan het Verdrunkenoord.

Hier de brug over en linksaf. In het eerste straatje (Sint Jacobsstraat) voorbij de Laurentiuskerk kunnen we even in de achtertuin kijken. Hier groeien walnoot (*Juglans regia*), een enorme rode beuk (*Fagus sylvatica Atropunicea*) en mooie leilinden. Ook staat hier de bijzondere gulden boterbloem (*Ranunculus auricomus*) in de leuke vaste planten border.

Coörd. 111.986-516.01

Bij het Fnidsen linksaf, vlak bij een bekende bloemenzaak rechts groeit steeds meer slaapkamergeluk (*Soleirolia soleirolii*) rond het Wijde Glop.

Dit plantje uit de brandnetelfamilie komt van nature voor in het Middellandse Zeegebied. In Nederland is de soort verwilderd, vooral in de stad. De draaddunne stengels kunnen tot 50 cm lang worden en wortelen op de knopen. De witroze minuscule bloemen verschijnen in de zomer. De plaats kan jaarlijks verschillen.

Komend uit het Fridsen zie je rechts over de reling vlotjes waar regelmatig futen en/of meerkoeten broeden. Voor veel toeristen is dit iets bijzonders in de stad. Waarschijnlijk zijn dit de meest gefotografeerde meerkoeten/futen van Europa. Op de brughoofden van de Bathbrug groeien mannetjesvaren, muurvaren, tongvaren en eikvaren. Let intussen op de verschillende

Begroeiing van muurvarens

meeuwensoorten die hier redelijk algemeen op de daken broeden. Stormmeeuw, zilvermeeuw en kleine mantelmeeuw doen dit en eten samen met de niet-broedende kokmeeuwen patat en ander stedelijk voedsel. Goed

opletten, want voor u het weet is het eten van uw bord verdwenen. De lindebomen langs de gracht worden elk voorjaar tegen luizen behandeld door het uitzetten van de larven van het 2stippelige lieveheersbeestje.

Links van de Waag **Coörd. 111.854-516.170** onder de wilgperen (*Pyrus salicifolia*) is het VVV kantoor. Even rechtdoor de Magdalenenstraat en dan linksaf de Achterstraat en Payglop door tot u weer bij de Gedempte Baansloot komt. Onderweg kruist u een kijkje tussendoor naar de Breedstraat en ziet u nog net in de achtertuin van het stadhuis een monumentale treurbeuk (*Fagus sylvatica Pendula*).

Coörd. 111.566-516.190

Bij de verborgen smalle Baansloot tegenover “het kasteeltje”, gaat u rechts af en loopt dan door een rustig en besloten straatje met veel grote stijlvolle achtertuinen. Op de hoek smaakvol een lantaarn met een klimhortensia (*Hydrangea arborescens*) er omheen. We zien in de tuinen een grote blauwe atlasceder (*Cedrus atlantica Glauca*), een watercipres (*Metasequoia glyptostroboides*), een grote beuk en fraaie ronde inkijsjes begroeid met Italiaanse jasmijn (*Trachelospermum jasminoides*) in de achtertuin van het voormalig Regionaal archief en de bibliotheek. In deze tuin staat ook nog een ginkgo en een mooie grote Portugese laurierkers (*Prunus lusitanica*). Links via de Parkstraat komt u dan weer bij het Bolwerk uit. Aan de overkant van de Kennemersingel begint de monumentale Beukenlaan richting Alkmaarderhout.

Cees Bas bij de zilveriepen

Routekaart

Kaart nr	Ned. Naam	Lat. Naam
1	Plataan	Platanus x hispanica
2	Gierzwaluwen	Apus apus
3	Muurvarens	divers
4	Katalpa	Catalpa bignonioides
4	Doodsbeenderenboom	Gymnocladus dioicus
5	Plataan	Platanus x hispanica
6	Hollandse iep	Ulmus x hollandica
7	Vleugelnoot	Pterocarya fraxinifolia
8	Venijnboom/taxus	Taxus baccata
8	Wilde appel	Malus spec
9/12	Bijenboom	Tetradium danielii
10	Nordmann Spar	Abies nordmanniana
10	Zwarte den	Pinus nigra ssp. nigra
11	Veldesdoorn/Spaanse aak	Acer campestre
11	Hollandse iep	Ulmus x hollandica
11/22	Vleugelnoot	Pterocarya fraxinifolia
11/24	Paardenkastanje	Aesculus hippocastanum
12	Goudiep	Ulmus x hollandica Wredei
13	Treur-zilverlinde	Tilia tomentosa Pendula
14	Beverboom	Magnolia serrata
14	Hongaarse eik	Quercus frainetto
14	Noorse esdoorn	Acer platanoides
15	Judasboom	Cercis siliquastrum
16	Witte abeel	Populus alba Raket
17	Hollandse linde	Tilia x europaea
18	Hemelboom	Ailanthus altissima
19	Bruine beuk	Fagus sylvatica Atropunicea
19	Treurwilg	Salix x sepucralis Chrysocoma
20	Japanse notenboom	Ginkgo biloba
21	Canadese populier	Populus x canadensis
22	Zilveriep	Ulmus minor Variegata
22	Schijnacacia	Robinia pseudoacacia
23	Haagbeuk	Carpinus betulus Fastigiata
24	Canadese populier	Populus x canadensis
24	Ruwe berk	Betula pendula
25	Walnoot	Juglans regia
25	Bruine beuk	Fagus sylvatica Atropunicea
26	Wilgpeer	Pyrus salicifolia
27	Treurbeuk	Fagus sylvatica Pendula
28	Atlasceder	Cedrus atlantica Glauca
29	Watercypres	Metasequoia glyptostroboides
30	Beukenlaan	Fagus sylvatica